
A.

Afhandlinger.

I. Undersøgelse om, hvorvidt Legems-Straffe
ere nødvendige i Opdragelsen, og i Sær-
deleshed i vore offentlige lærde Skoler

af

L. Heiberg, Rector ved Cathedralsskolen i Odense,
(udgivet som Indbydelsesskrift til den offentlige
Examen i samme Skole d. 19 Octbr. 1807).

In ætatem infirmam, et injuriæ obnoxiam, nemini
debere nimium licere.

Quintilian.

Neppes er der nogen Materie i Opdragelseslæren,
som baade theoretisk og praktisk er behandlet med
større Forskiellighed, og hinanden saa modsigende,
som den Lære om Straffe. Grunden hertil
synes det ikke vanskelig at indsee. Ikke blot de,
der skulle opdrages, ogsaa Opdragerne ere hinan-

Universit. og Skole - Annaler. 1808. 1. B. A

den meget forskiellige i Anlæg, Evner, Stilling, Temperament, fort: i den hele indvortes og udvortes Character; men ligesom man er enig i, at en fornuftig Opdragelse bør modificeres efter hines forskiellige Tilstand, saa burde den det og efter disse, dersom ellers Sagen var praktisk muelig, og disse ikke selv modificerede Opdragelsen mere efter subjective Forestillinger, Bestaffenheder eller Tilbøieligheder, end efter Regler og hvad man forestiller sig som objectiv Sandhed. Dette maa allerede — endog naar man tænker sig blot fornuftige Opdragere — lede til et meget forskielligt Resultat, og da man let troer sig beføiet til at rette sin Theori efter sine gjentagne Erfaringer, men disse uden Tvivl i mange Dele ville være ligesaa forskiellige som Opdragerne, saa er det intet Under, om Meningerne ere deelte og enhver troer at have tilstrækkelig Grund for den, han antager. Skulde Partiet være lige, maatte Opdragerne, om jeg saa maa sige, opdrages førend Børnene; dette søger man vel at gjøre i vore almindelige Opdragelses Skrifter, men deels er det ikke saa let at udføre, som det lader sig smukt afhandle paa Papiret, deels glemmer man i Undersøgelserne alt for ofte det ene Parti, og holder sig alene til det svageste. Saaledes udledes rigtig nok vilkaarlige Straffes Nødvendighed af ond Villie, som ikke paa anden Maade vil lade sig rette, men at denne stadige

onde Willie har — jeg troer ikke jeg feilede om jeg sagde altid — sin Grund i Opdragerens Feil, at Indfald og Lune, Magelighed, Uretfærdighed, Mangel paa nøiagtig Undersøgelse og Kundskab, og fremfor alt et Forhold imellem Opdrageren og Barnet, som ledede bort fra Tillid og Fortrolighed, isteden for at føre hen til samme, er Aarsagen til denne Nødvendighed, det er man ikke altid upartisk nok til at ville tilstaae. Men een Feil leder til flere, og har man i Opdragelsen gjort sig skyldig i een eller flere af dem, som allerede ere nævnede, vil det være heel vanskeligt uden nye Feil at rette de første. Lettest er da Middelet at anvende vilkaarlige Straffe, disse kunne den Stærkere altid have i sin Magt, og tilfredsstillede de end ikke altid den Straffendes Lidenstkaab, saa kan det dog ikke nægtes, at de jo for en Tid kunne standse det Ondes Udbrud, og derfor kunne blive relativt nødvendige, endskjønt de for Børnene ere ubehagelige Følger af deres Opdrageres Feil. At jeg her og i det Følgende ved vilkaarlige Straffe, hvor dette Udtryk bruges, forstaaer den yderste Grad af samme, nemlig Legems Straffe, formoder jeg er klart af Sammenhængen.

Ikke enhver moralsk Feil, der har sit Udspring af ond Willie, gjør vilkaarlige Straffe nødvendige i Opdragelsen, det er kun Hang til disse Feil, som gjør dem til Laster og Forbrydelser, og forsaar

vidt til en Gienstand for Straf. Men jeg skulde tvivle paa, at hang til Løgn, Falskhed, Uredelighed, Trodsighed, Hevngierrighed, Skadelyst o. s. v. vil finde Sted hos Børn der, hvor Tillid og Fortrolighed herske imellem dem og Opdrageren, og hvor denne ved sit Exempel og hele Forhold viser, at han selv strængt iagttager de moralske Pligter, som han anbefaler og fordrer opfyldte af andre. Locke har troet det samme, naar han siger: „Der
 „som en urigtig Tilbæielighed blev behandlet, som
 „den burde, den første Gang, den yttres sig, nemlig,
 „dersom man strax i Forstningen yttrede sin
 „Forundring derover, dersom Faderen, Opdrageren
 „og alle de, der omgaaes med Barnet, ifald
 „den endnu engang skulde ytre sig, viste det en
 „alvorlig Pande, dersom den hele Behandling blev
 „indrettet efter den Grad af Mishag, Barnet
 „havde paadraget sig, og dersom man vedblev at
 „iagttage dette Forhold, til Barnet erkendte sin
 „Feil og skammede sig derover, saa vilde der, mener
 „jeg, aldrig behøves noget andet Straffemiddel,
 „og aldrig forekomme nogen Anledning til
 „Hug. Nødvendigheden af en saadan Tugt er en
 „Følge af foregaaende utidig Overbærenhed eller
 „Efterladenhed o. s. v.“ Et Beviis a priori for
 at Mennesket ei uden vilkaarlige Straffe kan dannes
 til et dædeligt og sædeligt Menneske, og altsaa
 for disses absolute Nødvendighed, lader man vel

være at beraabe sig paa, thi det vilde stride imod Erfarenhed, og andet var dog ikke istand til at tilintetgjøre denne Forudsætning.

Men någtet dette er saa, og i mine Tanker. unægteligt, troer jeg dog ikke man kan nægte vilkaarlige Straffes relative Nødvendighed. Man maa tage Mennesket, som det er, og da den største Mængde mangler enten Evne eller Villie til at opfylde alle en fornuftig Opdragelses Fordringer, saa bliver intet andet Middel tilbage, end saa omhyggelig som muligt er, at rette Feilene; dog synes det, som sund Forstand fordrer, at Mennesket med tiltagende Kultur stedse maa rykke det Maal nærmere som det erkender for det fuldkomneste, og vil man da ikke nægte, at Opdragelsen er fuldkomneste der, hvor den bedste Virkning er frembragt ved de naturligste og derfor rigtigste Midler, saa seer jeg ikke rettere, end at vilkaarlige Straffe ere i Opdragelsen blot at ansee som et Rettelses Middel af foregaaende Feil, men ingenlunde som et Befordrings Middel til at opnaae den pligtrette Hensigt: de kunne have negative, men ikke positive Fortienester.

Kunde man i Opdragelsen gaae saa methodisk tilværks, som ved at dyrke en Have, vilde jeg ogsaa her uden Betænkning sige: ryd først alt ukrudtet op med Roden, og beplant saa Jorden, eller, man bør først udrydde alle Laster og Feil

førend man befatter sig med den positive Dannelselse. Men saa smukt end dette kunde synes, saa lidet troer jeg dog det kan anvendes. Kæppe gives der under Menneskets sædelige Dannelse saadant et vacuum; ved een Feils Udryddelse træder noget andet i Stedet, enten moralsk Forbedring, grundet paa fornuftig Overbeviisning, eller en anden Feil; at det første kan frembringes ved vilkaarlige Straffe for sig selv betragtet, vil nok Psychologen ligesaa lidet som Pædagogen tilstaae; i Forening med Tillid til Opdrageren, Exempler og Underviisning kan det kun tænkes muligt; derimod lader det sig let tænke, at saadanne moralske Feil, som Had, Hævngierrighed, Falskhed, Forstillelse o. s. v. kunne frembringes ved hine, fornemmelig her, hvor de virke ene, og dette er vist nok ofte Tilfældet. Et Spørgsmaal kunde det maaskee endog være, om ikke saadanne Karakter-Feil, som de anførte og andre, der omhyggeligen skieles for at de siden med desto større Virkning kunne udøves, have ofte deres Grund i ubesindig Anvendelse af vilkaarlige Straffe i Barndommen a).

a) „Man maatte — siger Trapp — „under saadanne „Omstændigheder ikke ophøre med at straffe, førend „Skindynen var bleven til virkelig Dyd, og denne „til Vane, til anden Natur. Men dettes Mulighed er nok mere, end et psychologisk Problem.“ Campe troer dog, uden Tvivl rigtig, at man paa

Af denne relative Nødvendighed i den hushlige
 Opdragelse slutter man tildeels rigtig til dens
 Nødvendighed i den offentlige; men Grunden maa
 ogsaa her i Almindelighed søges lige saa meget hos
 Opdragerne, som hos dem, der skal opdrages.
 Et Børn, hvis første Opdragelse har været saa
 ganske forskiellig, sædvanlig mere eller mindre for-
 dervet, nu samlede i een Opdragelses-Anstalt og
 under een Opdrager, skulle strax uden Tvang kunne
 gaae ind under de Regler, som en fornuftig Plan
 foreskriver, at Trodsighed, Løgn, Uredelighed,
 Skadelyst, Hang til at forurette Kammerater og
 al saadan Vanart, som en eller anden forhen har
 havt Frihed til at øve, og derfor er bleven til en
 Vane, skulde paa saadant et Sted kunne udryddes
 alene ved Erindringer og Handlingernes egne na-
 turlige Følger, det synes vist nok ikke rimeligt, det
 bliver endog i de fleste Tilfælde en Umulighed, saa
 meget mere, som man ikke med Billighed bør for-
 dre af en leiet Opdrager, der ofte selv ikke engang
 har eller har havt Børn, den Omhyggelighed og
 naturlige Interesse for enhver enkelt iblandt dem
 alle, som man af fornuftige Forældres Opdragelse
 havde Ret til at vente for enhver især. Er Antal-
 let af Børnene her stort, er det samlet, som sæd-

denne Maade kan frembringe mekaniske, men ingen-
 lunde moralske Værdigheder.

vanlig, uden mindste Hensyn til enhver's foregaaende huuslige Opdragelse, saa begriber jeg let vilkaarlige Straffes Nodvendighed, men troer tilige at finde et Beviis heri for den Mening, at denne — om jeg saa maa sige — kunstige Opdragelse vanskelig kan tilfulde erstatte den huusliges Mangler. Det stærkeste Baand, som knytter disse Personer og Indretninger fast til hverandre, er unægtelig Egennyttens, og vel nægter jeg ikke Grundsætninger og en derpaa bygget Retskaffenhed sin Magt over Mennesker, men Naturen betroede saa vigtig en Sag, som Opdragelsen, ikke til den kolde Fornuft og Overlæg alene, men til Forældres naturlige Kiærlighed for deres Barn; deres ængstelige Tilsyn, utrættelige Nøie, Omhed i Stemme, Miner, Gebærder og Handlinger, der virker saa kraftig paa de Unges Gemytter, kan umuelig fordres der, hvor Driveskærene til Handlingerne ere — om man vil troe Erfaring mere end Bøger — først og fornemmelig Lævebrød og egen Fordeel; og om disse samme Følelser i Opdragelsen kan undværes, det overlader jeg til skionssomme Læsers egen Eftertanke. Den høie Grad af Retskaffenhed og Iver, der ene var i Stand til at opveie faderlig og moderlig Omhed og Omhyggelighed, er saaielden en Egenkab, at den aldrig bør forudsættes hos nogen Lærer eller offentlig Opdrager, endskjønt jeg gjerne vil tilstaae at der end

nu findes saa mange med alle fornødne Egenskaber begavede Mænd i Verden, at dersom det var mueligt vores Ungdom kunde betroes til disses physiske og moraliske Dannelse, vilde det være en Lykke for Efterslægten, men jeg tvivler meget paa, at man uden et guddommeligt Mirakel vil til den offentlige Opdragelse finde nok af saadanne Personer; enkelte Exempler paa Lærere eller Opdragere, som med Glid have arbeidet for en Tid i dette Sag, findes der jo uægtelig, men Mængden af Exempler paa det Modsatte er dog upaatvivlelig langt større. Jeg ønskede vist nok, at enhver Skyndig tilligemed mig heraf kunde udfinde det Resultat, at Opdragelsen er mere Hjertets end Forstandens Sag, og at den, som vil lade sine Børn opdrage af altskens Lærere og Opdragere, maa vente at faae dem maadelig opdraagne, i det han maaskee faaer dem hyppelig undervise; men da enhver troer sig lettere istand til at opdrage, end til at undervise, tør jeg snarere i denne Sag vente mig enkeltets end de flestes Bifald. Nødvendigheden af vilkaarlige Straffes Anvendelse er altsaa vel større her end i den huuslige Opdragelse, men Grunden er, fordi der altid, naar Mennesket er udsteiet fra Naturen, behøves et Slags Kunst for at føre det tilbage igien.

Men fordi vilkaarlige Straffe tildeels ere nødvendige i Opdragelsen, deraf følger ikke strax sam-

mes Nødvendighed ved Underviisningen, eller med
 andre Ord, i vore offentlige Skoler. Jeg veed
 vel, man siger: Lærere ere Opdragere, jeg har
 endog for ikke ret længe siden seet den Sag paa en
 Slags Maade beviist i et tydsk Maanedskrift. At
 fornuftige Lærere hos Børn, der blive opdragne
 fornuftigt, kan virke meget saavel til deres morals-
 ske som intellectuelle Dannelse, maatte i mine Tan-
 ker være en Daarlighed at nægte, men videre kan
 jeg efter min Overbeviisning heller ikke tilstaae,
 naar man ikke vil kalde det Opdragelse, at man
 ved vilkaarlige Straffe eller Frygt for samme kan
 faae Børn og unge Mennesker til at efterlade eller
 gjøre hvad man vil. At det egentlig er det umor-
 alske i Tænkemaaden, der hos Børn og unge Men-
 nesker fortjener Straf, vil formodentlig ingen
 nægte, men for overalt og med Sikkerhed at kunne
 bedømme dette Umoraliske — thi jeg taler ikke om
 umoraliske Handlinger, for saavidt de ere borger-
 lig illegale, de staae, og bør uden Undtagelse staae
 under de borgerlige Øvrigheders Bedømmelse — er
 det nødvendigt at kiende Børnet noget noiere, end
 blotte Lærere sædvanlig have Leilighed til. Var
 den gode eller onde Villie altid ligesaa fiendelig
 som Handlingen selv, vilde Sagen ikke have stor
 Vanskelighed, men da en Handling kan være ille-
 gal og dog moralsk god, eller omvendt, legal og
 dog umoralisk, hvorpaa daglig Erfarenhed og Om-

gang med Børn i Alder eller Forstand kan give Exempler nok, saa følger heraf, at det, som end- og den meest upartistiske Lærer, blot som Lærer betragtet, straffer, er Handlingens Illegalitet, fordi han derfra slutter, endskjønt ofte meget usikkert, til Tænkemaadens Immoralitet. — Vel er det saa, at for de borgerlige Domstole kunde sædvanlig kun Handlingernes Illegalitet komme i Betragtning, men det er og heri Opdragelsen saa fiendelig adskiller sig fra Anvendelsen af borgerlig Ret, da der i hiin fornemmelig bør sees paa det moralske eller umoralske i Tænkemaaden. Læreren staaer saaledes ved Siden af den borgerlige Dommer, begge kunne bedømme Handlingernes Illegalitet, ogsaa, det forstaaer sig, deres Immoralitet, men derfor ikke uden i særdeles enkelte Tilfælde, lige med den omhyggelige og opmærksomme Opdrager Børnets eller Drengens Immoralitet, og det er derfor ikke at undre over, om Lærer og Opdrager, endog begges Upartisthed forudsat, ofte maa være af aldeles modsat Mening i Anvendelsen af de vilkaarlige Straffe, men at Formodningen for det rigtigste maa falde ud til Fordeel for Opdrageren, synes mig klart af hvad forhen er anført, og som med saa Ord bestaaer deri, at Opdragelsen har med Tænkemaadens Moralitet at gøre, hvorom ingen har bedre Leilighed til at dømme, ja end ikke i Almindelighed med Sikkerhed kan dømme, uden Op-

drageren. Det maatte lede mig for langt bort fra Materien, om jeg her vilde søge at bevise, hvad der desuden synes ikke at trænge til noget Beviis, at en offentlig Lærers indskrænkede Underviisnings-Tid ikke er tilstrækkelig til saa tilforladelig, som Opdragelsen fordrer det, at kiende Tænkemaadens Moralitet, kun ønsker jeg ikke at misforstaaes, og at man ei vil forvekle den Dom, som man i det daglige Liv sælder, og synes at have Ret til at sælde, over den Handlendes Moralitet af Handlingerne selv med den, som Opdrageren, der udsleder samme af langt andre og sikrere Kilder, er istand til at sælde. Hvad Cicero lader Fimbria sige: at han ei torde dømme nogen for en retskaffen Mand, cum ea res innumerabilibus officiis et laudibus contineretur, lader sig med Hensyn paa Moraliteten anvende i Opdragelsen paa enhver der ikke ved det daglige Livs mangehaande ubestemte og tilfældige Syssler, ved idelig Umgang og Opmærksomhed kiender den, der skal opdrages.

Men om man end vil tilstaae mig dette — — maatte nogen sige — kan allerede Handlingens Illegalitet selv være Grund nok for Læreren til at anvende vilkaarlig Straf. Og hvo vilde nægte dette? kun at man ikke udstrækker det over sine Grændser. Handlingernes Illegalitet bedømmes hos Børn og unge Mennesker i en Skole enten efter almindelige

Love, eller efter specielle Skole-Love. . Retten bør være lige for alle, og status in statu bør aldrig udvides uden for de Tilfælde, Lovene eller Stats-Indretningerne bestemme. Forseer altsaa et ungt Menneske sig imod Statens almindelige Love, saa maa Skolen ikke være ham et Fristed, der kan unddrage han fra den Straf, som Lovene fastsatte for saadanne Forseelser. Sæt, unge Mennesker i en Skole fik i Sinde at udøve Uordener paa Gaden, slaae Vinduer ind eller noget saadant, jeg begriber sandelig ikke paa hvad Grund — saa længe ingen speciel Anordning befaler andet — saadanne skulle mere end andre Gadedrenge være uden for de almindelige Politilove; uden Betænkning, mener jeg, en offentlig Lærer maatte sige: tager I dem hen, og dommer dem efter eders Lov. Det vilde da beroe paa Udfaldet af Sagen eller paa Dommen, hvorvidt saadanne Mennesker kunne forblive i en Skole eller ikke, naar Skolen ellers ikke hørte til dem, der ere almindelige for alle.

Er Forseelsen af den Art, at den strider imod almindelige eller specielle Skolelove, da bør den Straf anvendes, som Skoleloven tydelig bestemmer for Forseelsen, men har den ikke udtrykkelig fastsat Legems-Straf herfor, bør samme ikke anvendes. Legems-Straffe ere den hoieste Grad af Straffe i Opdragelsen og man bør ikke formode, at den Lovforsatter, der bestemte Tilfældene for de

mindre Graders Anvendelse, skulde med Tausshed forbigaae noget Tilfælde, hvor han ansaae den høieste Straf for nødvendig. Dog var det muligt, man kunde tænke sig, at en Anordning under et almindeligt Ord, f. Ex. Banart eller noget saadant, havde indbefattet andre særdeles Feil, f. Ex. fortsat Dovenskab, og at denne altsaa burde straffes med Legems Tugt, fordi samme var bestemt for hiin Udyd. Men vil man ikke nægte Lov-Concipisten sund Forstand, gaaer det neppe an saaledes at subsumere heterogene Feil. Imidlertid da Spørgsmaalet: om Legems-Straf i vore offentlige Skoler bør anvendes, naar Lovene tie, for fortsat og stadig Dovenskab, ikke synes aldeles ubetydeligt, troer jeg det ikke upassende her at anføre nogle Grunde imod samme. At jeg ved offentlige Skoler i dette hele Stykke, altsaa og her, forstaaer alene vore høiere og lærde Skoler, og altsaa ikke de lavere Borger- og Bønder-skoler, hvis Indretning og Bestemmelse er af en anden Art, anseer jeg fornødent i Forbeien at anmærke.

En vigtig Grund imod Legems-Straffes Anvendelse i Skolerne for Dovenskab og Efterladenhed finder jeg i næsten alle berømte Pædagogers Overeensstemmelse i denne Henseende. Hvad Rousseau, Locke, Campe, Trapp, Stube, Resewitz, Gedike, Coste, Rudolphi o. fl. ere i denne

Henseende meget enige i, har Qvinctilian allerede
 sagt for 1700 Aar siden. Hvormeget han misbil-
 liger Legems-Straffe ved Underviisningen og paa
 hvilke Grunde, sees af følgende Stykke, som fin-
 des i hans Anviisning til Bestalenhed, 1, 3. og
 som jeg her vil oversætte: „jeg vil ingenlunde“
 siger han, „at Lærlinger maae straffes med Hug,
 „endssignt det baade er almindeligt, og Crisp ikke
 „misbilliger det. Thi først er det hæsligt og fla-
 „viskt, og, hvad enhver tilstaaer, i det ringeste en
 „Fornærmelse, naar man bød en Bøxen det; der-
 „næst om nogens Tænkemaade er saa uædel, at
 „han ei lader sig rette ved Bebreidelser, vil han,
 „som de nedrigste Trælle, endogsaa hårdes ved
 „Hug; endelig behøves end ikke denne Tugtelse,
 „naar den, som skal have Opsyn med Gli-
 „den, vil være flittig tilstæde. Nu troer man at
 „hielppe paa Pædagogers Forsømmelse derved, at
 „man ikke holder Børn til at giøre, hvad de bør,
 „og siden straffer dem, fordi de ikke have giort det.
 „Endelig, naar man har brugt Hug til Børnet,
 „hvad vil man da giøre ved det unge Menneske,
 „som dette Stræffemiddel ikke kan anvendes paa,
 „og som har vigtigere Ting at lære? Hertil kom-
 „mer at under denne Pryglen indtrefte ofte af
 „Smerte eller Frygt mange Ting, som man maa
 „undsee sig ved at nævne, og som selv Børnene
 „siden blues ved; denne Skam frænker og nedslaaer

„Gemyttet, og gjør at man skyer Lyset. Brug
 „man nu desuden ikke tilbøielig Omhu for at vælge
 „sædelige Oppassere og Lærere, undseer jeg mig
 „ved at nævne, til hvilke Uteerligheder disse ne-
 „fandi homines misbruge deres Prygleret, og
 „hvad Anledning disse Statlers Frygt ogsaa under-
 „tiden giver andre. Dog jeg skiotter ikke om at
 „opholde mig længere herved. Her er alt for me-
 „get at tænke ved. Kun maa jeg tilføie dette:
 „imod den svage og for Fornærmelse udsatte Alder
 „bør ingen tillades for meget.“ Saavidt Qvinc-
 tilian. Kunde end ikke alt, hvad Qvinctilian her
 søger til, saa let finde Sted i vore Dage, saa be-
 høver man dog ikke at gaae mange Decennier til-
 bage for at finde i offentlige Skoler Copier af dette
 Malerie, og man maatte være meget uersaren, om
 man vilde troe, at der ikke endnu fandtes Orbilier,
 som ansaae Legems-Straffe for uadskillelige fra —
 jeg vil ikke sige — en god Skole-Disciplin, men
 selv fra en tilbørlig og frugtbringende Underviis-
 ning. Qvinctilians Grundsatninger have imidler-
 tid og været de nyere Tiders berømteste Pædago-
 gers. „Legems-Straffe“ — siger Locke — „op-
 „vække meget naturligen en Afsky hos Barnet for
 „Ting, som Opdrageren burde indgyde det Tilbøie-
 „lighed til. Det er en Jagttagelse, der tilbyder
 „sig af sig selv, at Børn fatte Had til Ting, der
 „forhen have været dem behagelige, naar de see,

"at de faae Hug, Fortred eller blive plagede paa
 "neen eller anden Maade for deres Skyld. Og
 "dette er vel intet Under. Endog Borne vilde vel
 "neppe fatte Kierlighed paa denne Maade til ube-
 "hagelige Ting. Hvo vilde vel ikke fatte Afsky
 "for de ligegyldigste Ting, for de uskyldigste For-
 "mælsler, naar han paa en Tid, da han ikke er
 "oplagt dertil, skulde med Hug eller Skienden dri-
 "ves dertil, eller naar han for Efterladelse af een
 "eller anden Bionstændighed skulde bestandigen
 "udstaae en saadan Behandling? Dette er høist
 "naturligt. Saadan slavisk Tugt danner og slavi-
 "ske Sieler. Barnet giver efter og lader, som det
 "er lydigt, saalænge Riset svæver det over Hove-
 "det; men saasnart det er befriet fra Frygten der-
 "for, saasnart det kan undvige sine Opsynsmænds
 "Dine og haabe at undgaae Straffen, vil det give
 "sine naturlige Tilbøieligheder desmere Tøilen; thi
 "disse ere ved en saadan Behandling ikke alene for-
 "blevne usvækkede i dets Siel, men endog forstær-
 "kede og ophviiede, og de pleie efter en saadan
 "Tvang at bryde løs med des større Hestighed.
 "Dog kan man ogsaa ved saadan Behandling giøre
 "af et ungt Menneske en kastesløs, sløv og drøm-
 "mende Skabning, hans unaturlige Alvorlighed
 "kan maaskee behage enfoldige Folk, men de blive
 "ubrugbare Skabninger for sig selv og andre deres
 "hele Liv igiennem." Jeg har ladet Quinctilian

og Locke sige saa meget, fordi jeg troer det Anførte indeholder tydelige Grundsatninger; jeg vil derfor i Henseende til endeel af de øvrige fatte mig kortere. Efterat Campe har bestemt de to Tilfælde, hvor han i Opdragelsen anseer Vægelses Straf nødvendig, nemlig: vedvarende Arrighed og trodsig Ulydighed mod Opdragere — hvori han dog tilligemed Resewitz troer Opdragere selv have Skyld — siger han: „men høist uviseligt og fornuftsstridigt er det, naar uforstandige Forældre anvende Hug for at tvinge Børn til større Opmærksomhed og Lærelyst, eller for at banke Dyder i dem, som deres Uduelighed hindrer dem fra at giøre behagelige og ønskværdige for Børn.“ Gedike siger ved et Sted i Lockes Skrift om Opdragelsen: „Vegemlige Kædselser maae ingenlunde anvendes som Spore til at lære. Genie og Lærelyst kan aldrig frembringes ved Stokken.“ — Trapp, Stube, Campe og Resewitz sige — i mine Tanker overmaade rigtig — ved et Sted hos Locke: „til at lære eller studere burde Børn med Kette aldrig holdes ved Hug; — men dog burde man aldrig tillade saadanne Drengene at være ledige, men holde dem med Tvang til mekanisk Arbejde.“ — Campe og Gedike sige et andet Sted: „For at lære er Hug visselig en meget frugtesløs Kuur; thi bliver Barnets Hoved lysere, dets Opmærksomhed mere spændt, dets Lærelyst større,

„naar det tillige føler Smerten af de Hug, det har
 „faaet, og skielver for Smerten af de Hug, det i
 „Fremtiden vil faae.“ — Coste gjør Montaignes
 Ord til sine: „Jeg misbilliger“ — siger han —
 „ethvert Slags haard Behandling, naar man op-
 „drager en ung Siel, som man vil indgyde Ære-
 „fierhed og danne til at handle frit. Enhver
 „stræng og voldsom Behandling medfører noget
 „Slavisk, og jeg er af den Mening, at det der kan
 „udrettes ved Fornuft, Klogskab og Duelighed,
 „vil aldrig opnaaes ved Evang. Jeg har aldrig
 „mærket nogen anden Virkning af Riset, end at
 „det har gjort Børnene mere nedrigsindede, onde
 „og egensindige.“ — Til disse Autoriteter, som
 endnu kunne forøges med mange flere, hentede fra
 disse og andre berømte pædagogiske Skribenter,
 vilde jeg endnu tilføie Skoleforordningen af 11
 Mai 1775 dens 15 §., hvor det hedder strax i
 Begyndelsen: „Lærerne maae ei med Hug og
 „Slag tvinge deres Disciple til at lære“ dersom
 ei et følgende Udtryk henimod Slutningen af sam-
 me §.: „Men Lærerne have noie at iagttage, at
 „de ei haardeligen revse dem, der gierne ville,
 „endsskønt de ei altid kunne, lære saa hastig, som
 „andre,“ forekom mig at staae i aabenbar Modsi-
 gelse med det første. Det synes, som Lovconci-
 pisten har antaget Grundsætningen: ikke med Hug
 og Slag at straffe Dovenskab, og dog været

bange for at den skulde blive fulgt af offentlige Lærere.

Endnu troer jeg fra en anden Side betragtet, enhver retskaffen offentlig Lærer bør ønske, at Le-
gemstraffe for Dovenskab aldrig maae blive indførte
og autoriserede; thi neppe gives der noget Tilfælde,
hvor Læreren mere kan være udsat for Mistanke af
Partiskhed, eller, om han har Lyst dertil, fikrere
pve den. Ingen Kunst kan det være for enhver
Lærer, som forstaaer sit Fag og har nogen Øvelse,
at bringe et ungt Menneske af almindelige Evner
og ethvert Barn til at svare enten urigtigt eller
intet. De bestemte Svar — ogsaa Spørgsmaale —
ere afmaalte inden for saa snevre Grændser, at
ethvert ubestemt Ord, som tilføies, — og af Børn
eller Lærlinge maa dette sædvanlig ventes — kan
give riig Anledning til enten at giøre Svaret lat-
terligt, eller til at forvirre den Svarende; er man
overalt først indtagen imod Drengen, kan man
uden Vanskelighed finde Anledning til at blive
misfornøiet med hans Svar, og dette endog, naar
han veed noget; men veed han nu intet — hvilket
Tilfælde og er muligt uden Skyld fra Læreren
Side, men ogsaa uden at man derfra nødvendig
maa slutte til Dovenskab hos Drengen — saa er
det naturligt, at han tier, og skal han uden videre
Veiledning forbindes til at svare, er det sandsyn-
ligt, han maa svare galt. Skulde altsaa paaanket

Dovenskab i en offentlig Skole kunne paadrage Legems-Straffe, seer jeg en viid Mark aaben for disse, vi staae da, hvad denne Punkt angaaer, paa samme Trin, som vore Forsædre, og alle vore nyere Pædagogers Raisonnements, Deductioner og Demonstrationer ere for saavidt kun Hiernespind.

Men — siger man — hvorledes bør man forudsætte saadan Partiskhed hos nogen offentlig Lærer, at han endog skulde søge Leiligheden for at faae unge Mennesker, som han af en eller anden Marsag havde Uvillie imod, afstraffe de? Indvendingen forkommer mig ligesaa ufornuftig, som om jeg vilde sige: hvorledes bør man forudsætte, at unge Mennesker skulle være doobe, eller efterlade at vise den tilbørlige Opmærksomhed? Man behøver ikke at deducere Muligheden enten i det ene eller i det andet Tilfælde af Fornuft; enhver, der ikke vil nægte al Erfaring, maa tilstaae, at hiint ligesaa vel kan finde Sted hos de Eldre, som dette hos de Yngre. At der gives, at der altid har været og altid vil blive Lærere, hvis Upartiskhed og Kierlighed for Ungdommen gjør dem i høieste Maade agtede og elskede, at jeg selv maa glæde mig ved at være Medlærer ved det Personale, hvis Humanitet og Retsskaffenhed sikre dem for enhver Misstanke, gjør intet til Sagen, vi kunne dog ikke fra enkelte Personer eller enkelt

Sted slutte til alle. Man nægter ikke, at Uretfærdighed og Partiskhed fandt Sted hos adskillige Lærere i gamle Dage, og hvad Grund er der da til den Tanke, at Moraliteten i denne ene Deel, og iblandt disse Mennesker alene, har i vore Dage gjort saadanne Riempe-Skridt, at intet Spor af Uforstand eller Partiskhed er bleven tilbage. Antager man, at med prøvet og erkendt Duelighed maae nødvendig alle Dyder være forenede hos en offentlig Lærer, saa ere alle Love saa godt som unødvendige, og troer man ikke dette, saa kan Lærere ligesaa lidet, som alle andre Statsborgere, fordre en Undtagelse for sig fra Lovgivnings-Principet; Qvilibet præsumitur malus.

Men mange Forældre ønskede dog vist, at deres Børns Dovenskab blev tugt i Skolen, og skal Dovenskab ikke straffes, vil Flid aldrig finde Sted. —

Vel muligt der gives saadanne Forældre, men ikke alt hvad disse ønske kan gøres til Grundfæstninger for en offentlig Indretnings Love. De agte paa deres Børns Flid hjemme, og kunne de ikke dette selv, og for Mangelen af Flid dog ville have Børnene revsede, saa give de — jeg veed intet andet Middel — Magten med Overopsynet ved hushellig Flid i en Mands Haand, som finder denne Fremgangmaade rigtig, og ved privat Undersøgelse til ubestemte Tider kan opfylde deres Ønsker. Ikke

mindre upædagogisk forekommer mig den sidste Deel af Indvendingen, og strider desuden imod al min og uden Tvivl fleres Erfaring. At denne Mening aldeles ikke kan stemme overens med de berømteste Pædagogers Grundsætninger troer jeg er tydeligt nok af det Foregaaende; og skal jeg anføre et Beviis for min Erfaring, saa tør jeg frit paaståe, at af skriftlige Arbeider, som 30 til 40 unge Mennesker og derover bestandigen siden Skolens Reform, det er i en Tid af 5 Aar, have været forbundne til at indlevere til mig, nogle maanedlig, andre undertiden ugentlig, undertiden hver fiortende Dag, nogle endog i de første fire Aar hver anden Dag, er ikke 10 Gange noget udebleven over den bestemte Tid; denne Forsømmelse har med Hensyn til Tiden og Mængden været saa usædvanlig, at det i det Hele har været saa godt som ingen. Og dog ere de skriftlige Arbeider i Almindelighed de vanskeligste, som enhver Doven, naar han vidste at Legems-Straf ei anvendtes, og han ei uden ved dette Middel lod sig bringe til at efterkomme sin Pligt, snarest maatte faae i Ende at forsømme. At Arbeiderne have været og ere af forskjellig indvortes og udvortes Godhed, derom kan ikke her være Spørgsmaal; jeg vilde kun anføre eet Exempel iblandt flere paa, at det ikke altid er Hug og Slag, der holde den Doven til Arbeide; mange andre Bistandigheder, som efter enhver

Karakter og Stilling kan benyttes, virke sædvanlig langt kraftigere. Denne Erfaring har jeg under 21 Aars offentlig Underviisning havt i mange flere Tilfælde, og jeg tvivler ikke paa, at jo mange offentlige Lærere have erfaret det samme. Men fordi jeg troer Legems-Straffe upassende for Dovenskab, deraf følger ikke, at fortsat Dovenskab bør være aldeles ustraffet. Formaninger, Bebreidelser, Udelukkelse fra Forfrisknings-Pladsen, Anmeldelse for Forældre eller Opdragere kunne være passende Afstræffelses- eller Forbedrings-Midler, og ere disse ikke tilstrækkelige, hvad Tab er det da for Bidskaberne, om den Doven og Uærbillige henvises paa en anden Plads, hvor han ved mekaniske Færdigheder eller Legems-Arbejde kan gavne Borsamfundet?

Men hvad ligger der saa stor Magt paa, om Børn eller Drenge faae nogle Skrup, som de ikke saa lige have fortient, det bør man ikke gjøre stort Bæsen af. Naar jeg hører oplyste, fornuftige, sindige Mænd, gode tierlige Opdragere, blide, vel-tænkende Børnevenner føre dette Sprog, smelter det mig. Dersom en Stimand eller Røver overfalder os, berøver os uden Ret eller Paastand af Ret, paa en Tid da vi ei kunne forsvare os, vor kiæreste Eiendom, da ansee vi det for Pligt, at lade Liden skaber seire over Fornuften, at hærnes

indtil Raserie, og vor Harmes — staaer den inden for Fornuftens Grændser — er billig, men vi have dog den Lindring — hvor ubetydelig den end synes — at tørde yttre vor Harmes, vor Forbittrelse, uden at deraf gøres os en ny Brøde. Men naar vi i Opdragelsen følge Røernes Grundsætninger, overfalde uretfærdigen den Svage, der ei kan, maaftæe hverken tør eller maa, forsvare sig, berøve ham, vel ikke Eiendom eller Liv, men undertiden det, der er vigtigere end Eiendom og Liv, Hjertets Uskyldighed og Tænkemaadens Retsskaffenhed, og nedlægge her Had og Forbittrelse isteden for Kierlighed og Tillid til Mennesker, saa ansee vi det for Intet, fordi det, desvære, ikke er saa ualmindeligt, fordi vi ei tydelig og strax kunne see Følgerne deraf, og fordi den Fornærmede her sjelden kan gjøre Rede for sine Gølelser, og, om han end kunde det, vilde begaae en ny Brøde ved at yttre dem. Væ den Regent, der straffer nogen anden, end Forbryderen, som ikke lader Uskyldigheden være sig hellig! Det samme gielder om Opdragere, Forældre og Lærere; de kunne deri ikke være samvittighedsfulde nok. De bær endnu mere frygte for at straffe den Uskyldige, end for at skaane den Skyldige. Der er heller ikke noget, som forbittrer Børn mere end deres Foresattes Uretfærdighed. En eneste Behandling af denne Art er nok til at stille en Lærer ved sin Lærlings

Algtelse og Tillid. Enhver, som erindrer at have lidt uskyldig i sin Barndom, maa tilstaae, at han selv i en modnere Alder har Møie med at undertrykke den Uvillie, han føler, saa ofte han tænker paa den, som straffede ham. Er overalt Retfærdighed ikke nogen absolut Dyd, saa kan man lige saa gierne sige, at der gives ingen Dyder, uden for saavidt de harmonere med Omstændigheder, Tider eller Personer.

Jeg har søgt i det Foregaaende efter bedste Overbeviisning at vise, hvor upassende og urigtig Anvendelsen af Legems-Straffe er i et bestemt Tilfælde i vore offentlige lærde Skoler, saa længe Lovene ikke udtrykkelig have for denne Feil anordnet denne Straf. Man tilhade mig endnu til Slutning ganske kortelig at undersøge det Spørgsmaal:

Udfordres Legems-Straffe ganske nødvendig i vore offentlige lærde Skoler til en streng Skole-Disciplin.

Jeg formoder, det maa tilsvares mig, at jeg ei kan staae til Ansvar for andres frie Handlinger, uden der, hvor jeg er istand til at have Indflydelse paa dem, men jo mere umiddelbar jeg kan virke paa de Handlende, jo større bliver og min Indflydelse, og altsaa tillige mit Ansvar for deres Handlinger. Ved min Deeltagelse eller og blotte Nærværelse kan jeg virke umiddelbar; ved Exemp-

ler, Raad, Formaninger eller deslige virker jeg kun middelbar. Opdragere have derfor i Almindelighed en nærmere Indflydelse paa Børn og unge Mennesker, end Lærere, og disse igjen nærmere, end hver anden; som hverken er Lærer eller Opdrager. Jo barnagtigere Mennesket er enten i Henseende til Alder eller Tænkemaade eller Dannelse, jo mere nødvendig er og den umiddelbare Indflydelse; men i vore offentlige Skoler kunde den kun finde Sted i Underviisnings-Timerne, for den øvrige Tid kan Lærernes Indflydelse ikkun være middelbar, umiddelbar derimod er deres, til hvem Opdragelsens Omsorg er betroet. Tænke og handle nu Opdragere og Lærere lige fornuftigt, gaae de frem efter samme Grundfætninger, saa opnaaes sandsynlig det Maal, hvortil man sigter; i andet Fald maa Opdragerens Indflydelse uden for Skolen, ligesom Lærers i Skolen virke stærkest, hvor ikke allerede Alder, Tænkemaade eller Kultur gjør en Undtagelse til Fordeel for den middelbare Indflydelse.

Uden at indlade mig i de flere Resultater, som heraf kunne uddrages, troer jeg for nærværende Tid alene at burde holde mig til dette: at offentlige Skolelærere, som Lærere betragtet, ikke egentlig kunne blive ansvarlige for deres Disciplers Forhold, uden for den Tid, og for saavidt de ere under deres Opsigt; og at deres øvrige middelbare

Indflydelse — hvor stor og ypperlig den end maatte være — altid er, eller i det mindste kan formodes at være Opdragerens umiddelbare Indflydelse underordnet.

Men for Disciplernes Forhold i den Tid, de ere under Læreres Opsigt, bør disse være ganske ansvarlige, og at dette lader sig gjøre saa godt som uden Legems-Straffe, vil jeg nu søge noget næiere at vise.

Tænker jeg mig en aldeles ryggesløs og fordærvet Skoleungdom, da er det unægteligt, at den største Skyld herfor falder over paa Lærerne, hvad enten det har sin Grund i Ligegyldighed, slette Exempler, umenneskelig Behandling eller andre saadanne Feil hos Lærerne, men jeg tør og troe med fuld Overbeviisning, at saadan en Skoleungdom ikke lader sig forbedre ved Legems-Straffe; disse maatte da anvendes daglig og overalt, og hvad Virkning dette har paa unge Mennesker, kan Erfarenhed fra de ældre Tider bedst lære. Jeg vil ikke engang tale om den slaviske Tænkemaade, som derved maatte opvækkes og blive almindelig, men kun anmærke, hvor mange Skiendigheder en fordærvet Ungdom vilde gjøre sig en Fornøielse af at begaae skult, og det endog blot for at narre dens Lærere. Hvor saadan almindelig Fordærvelse fandt Sted, vidste jeg intet andet Middel, end at rense Skolen for det værste Ufrud, og ved en fornuftig,

kierlig, men fast og alvorlig Omgang at danne de
 Tilbageblevne og mindre fordærvede, hvorved en
 god Tone vilde sikkert Tid efter anden vorde ind-
 ført. Er denne da først bleven herskende, og Læ-
 rerne ere hvad de bør at være, saadanne som have
 vundet Disciplenes Agtelse og Tiltro ved Duellig-
 hed og streng Jagttagelse af deres egne Pligter,
 ved Retfærdighed i Behandling, ved Billighed i
 Bedømmelse af Svagheder og faderligt Sindelag
 ved Forseelser, ved stedse at være sig selv liig, og
 hverken ved svag Eftergivelse eller Qvindagtighed
 troe, at man kan tilliste sig Børns og unge Men-
 nescers Tilfredshed og Bifald, ei heller ved et
 Dieblisk at befale i en bydende Tone, og et andet
 at tiltrygle sig, eller under Spøg tilbede sig Efter-
 levelse af hvad man har Ret til at fordrø, fort:
 besidder Læreren Redelighed, Fasthed og Alvorlig-
 hed, forenet med Velvillie og Mildhed, uden æng-
 stelig Jagten efter Besskab, eller Frygt for Mis-
 kiendelse, og forenes herved stadigt Opsyn over Dis-
 ciplene saavel paa Forfriskningspladsen, som i
 Underviisnings-Timerne paa Skolen, saa maa jeg
 reent ud tilstaae, at jeg neppe kan skimte den mu-
 lige Nødvendighed af Legems-Straffes Anvendelse
 i Skolen. Men det forstaaer sig selv, vil Læreren
 unddrage sig fra en eller anden af disse sine Pligter,
 da gaaer det som Quinctilian oven for flagede i
 Anledning af Pædagogernes Forsømmelse: man

holder ikke de unge Mennsker til at gjøre, hvad de bør, og siden straffer man dem, fordi de ikke have gjort det. Efter min Overbeviisning og Erfaring nære og formere mange Legems-Straffe snarere, end de udrydde, umoraliske Handlinger, thi hvor man ikke længere føler det Foragtelige i saadan Behandling, der kan intet uden Frygt for Emercen afholde, og seer man da Haab til at undgaae Straffen ved at skjule og nægte Handlingen, er der neppe noget, som længere afholder fra at begaae den.

Men med alt dette kan og bør Disciplinen være stræng; og dette kan den være uden Legems-Straffe. Man maa ei være ligegyldig ved Udvælsen af Forbrydelse, eller spøge med Forseelser; hine staae, som forhen er sagt, under de borgerlige Love, hvilke den offentlige Lærer jo, naar han finder Forbrydelsen af saadan Vigtighed, kan reclamere, og paastaae dem anvendte paa Discipler, ligesom paa enhver anden i lige Tilfælde; disse, for saavidt de hore under offentlige Læreres Paatale, og Læreren tillige har nøyagtig Kundskab om samme, kunne i Medhold af gode Skolelove almindelig rettes uden Hug og Slag, der — i det mindste i den Alder, som enhver Skole-Discipel har — kun passer sig paa aldeles fordærvede, og saadanne maa man hellere ønske udryddede af Skolerne, end haabe ved Frygt at kunne forbedre. Ved at ad-

vare unge Mennesker snart i Centrum, snart offentlig efter Forseelsens Beskaffenhed, virker man sikrest til Tænkemaadens Forbedring. Trettesættelser — de være end nok saa skarpe, naar de kun ere for-
 tiente, og ikke gives hver Dag eller ved de ubetydeligste Anledninger — modtages af dem med Gællelse og Taknemmelighed, saafremt de ellers have nogen Agtelse for og Tillid til Læreren; hvor disse derimod mangle, vil jeg og raade til Legems-Straffe, som det eneste, men tillige letteste, Middel til at gjøre sig frygtet. At i øvrigt Ubefindigheder og Wildskaber kunne møde i enhver Skole, hvor mange unge Mennesker ere samlede, var daarligt at nægte, og vilde være at fornægte den menneskelige Natur selv, men jeg er overbevist om, at disse maae findes laugt fældnere, og i en langt mindre Grad, hvor Legemsstraffe ere ualmindelige, naar kun Feil derfor ikke oversees, eller Pligter forsømmes, end hvor de jevnlig anvendes; og jo almindeligere de ere, jo slettere er og under ellers lige Omstændigheder Skole-Ungdommens Moralitet.

Saadanne Forseelser, som i Skoletimerne og imedens de ere under Lærernes Opsigt, skulle kunne paadrage dem Legems-Straffe, troer jeg ikke let mulige, naar man herfra udelukker, som man i mine Tanker bor, Dovenskab og Mangel paa Opmærksomhed; thi saadan overlagt Ondskab,

Halstarrighed eller Opsætsighed imod nogen Lærer, som ei selv har forspildt sin Agtelse, der skulde gjøre Hug og Slag nødvendige, veed jeg ikke let at have mærket enten med Hensyn til mig selv eller andre, slig Opsørsel er aldeles stridende imod den naturlige Frygt og Undseelse, som man ved daglig Omgang nødvendig maa overbevises om, at unge Mennesker bære for de Eldre i Almindelighed, og for deres Lærere i Særdeleshed.

Uden for Skolen deler Paatalen for Forseelser sig imellem det Offentlige, Opdragere og Lærere. Om det første Slags er sagt det Fornødne, Collisionstilsælde seer jeg ikke her kan finde Sted: Derimod troer jeg Lærere i Henseende til det andet Slags behøve Varsomhed for ei at collidere med Forældre, hvilket man i mangfoldige Tilsælde kan tænke sig muligt. Læreren kan her advare og raade, men straffe Barnet eller det unge Menneske for Overtrædelse vilde — saavidt jeg skisner — være høist uretfærdigt. Om offentlige Lærere f. Ex. forbyde Discipler at løbe paa Skøiter paa Stranden, eller at svømme i Naer, hvor det kunde være farligt, og dette alligevel skeete, fordi Forældre, der kiendte deres Børns Færdighed eller af andre let begribelige Aarsager, udtrykkelig tillode det, saa vilde, endog under den Forudsætning, at Forbudet fra Lærernes Side var tilbørligt, ikke Børnene, men Forældrene være straffskyldige; man

maatte ellers antage den i mine Tanker skadelige
 Maxime, at Forældre ikke havde Ret til uden for
 Skolen, og naar Børnene vare under deres egen
 Opsigt, at bestemme deres frie Handlinger, for
 saavidt de ikke vare stridende imod borgerlige Love,
 og tillige at Børn havde Indsigt og Skionsfornhed
 nok til at bedømme, hvad der var rigtigst, enten
 Forbuddet paa den ene, eller Tilladelse paa den
 anden Side, og altsaa handlede med Overlæg i
 ond Hensigt. Gave Forældre deres Børn Anled-
 ning til idelige Udspreddelser og Fornoielser uden
 for Skolen, opdroge de dem i Kielsenkab og Lekker-
 hed til Skade baade for deres Siel og Legems
 Helbred, saa seer jeg ikke Lærerne retfærdigen kunne
 straffe Børnene herfor; de kunne i disse og alle des-
 lige Tilfælde virke middelbar, advare baade For-
 ældre og Børn, men hialp dette ikke, og Beskaf-
 senheden af Forseelsen fordrede det, mener jeg
 Bortviisning fra Skolen var det eneste, men til-
 lige kraftigste Middel imod Uordener af deure
 Natur.

Legale men umoraliske Handlinger kunne Læ-
 rerne ikke have Ret til offentlig at straffe, illegale,
 men fra den Handlendes Side ikke umoraliske,
 Handlinger bør ei straffes paa denne Maate; der
 bliver da kun illegale Handlinger, som tillige ere
 umoraliske, tilbage, men Lærernes Straff. Ret
 selv i Hensende til disse, for saavidt de begaaes

uden for Skolen, taaler megen Indskrænkning, og beroer for en stor Deel paa Discipelens personlige Stilling, eftersom han mere eller mindre er overladt til sig selv; men hvor endog hiint er Tilfældet, bør Læreren være overmaade nøie underrettet om Handlingen i sin hele Sammenhæng, ikke allene Handlingens, men og Tænkemaadens Immoralitet maa være aabenbar, og altsaa Læreren tillige være overbevist om, at lemsældige Midler ville være uden Nytte, men denne Overbevisning kan han ikke have uden i det Tilfælde, at de tilforn ere forgieedes anvendte.

Uagtet alle disse bestemte Undtagelser indseer jeg vel endda, at der kan gives Tilfælde, hvor Legems-Straffe i vore offentlige lærde Skoler retteligen kan og bør anvendes, men jeg troer tillige at disse Tilfælde i enhver velordnet Skole, og hvor enhver Lærer opfylder sin Pligt, ville være saa saa, at de snarere maae ansees som en Undtagelse fra den almindelige Regel: ingen Legems-Straffe i Skolerne, end tiene som et Led i Skole-Disciplinens sammenhængende Riede. Men meget er det at ønske, at en almindelig Skole-Anordning engang kan efter sunde og rigtige pædagogiske Grundfætninger saa fuldstændig og bestemt angive disse Undtagelser, saa at ingen Tvivl med Grund kan finde Sted. Eagen er vel ikke saa let, som den

maaffee forekommer mange, men dog vist nok heller ikke umulig.

Jeg slutter med det Ønske, at Skolelærere aldrig vilde glemme den gyldne Regel: *maxima debetur puero reverentia*, og omgaaes de da tillige deres Disciple med Resfærdighed og Humanitet; vise de Værdighed og Smag i Udfærd og Tale, lige langt fra Pedanteri, Stolthed og Kammeratskab; ufortroden Glid, Midfærdighed og Gavnelyst, exemplarisk Tænk- og Handlemaade, har jeg det sikre Haab, at ikke aldeles fordærvede unge Mennesker ville af Afgjætte for deres Lærere, hvis Mønster de daglig have for Øine, lade sig lede Tid efter anden som til større Kundskaber, saa og til større Sædelighed, og at saaledes al slavisk Behandling og alle Legemsstraffe vil med Tiden blive bandlyste fra vore offentlige Skoler, og forviste til Stekhus, Tugthus og deslige Steder, hvor de høre hiemme og til evig Tid bør være indsluttede b).

b) Medens dette Program var under Trykken læste jeg en Recension af Seidenstückers i Lippstadt over Leng's *oratio de gymnasiis frivolo seculi ingenio ne utiqvam accommodandis*, som findes i Guths Muths Zeitschrift für Pädagogik Erziehungs- und Schulwesen, April 1807, S. 294 — 314.

II. Confirmation paa Studenternis Leges Militares a).

(1658).

Vi Frederich dend Tredie ic. gjør alle vitterligt, at efter som Boris naadigste Confirmation søgis och begieris paa nogle Leges Militares, som iblandt

der stemmer saa ganske overeens med mine i det Foregaaende anførte Meninger, at jeg kan ikke andet end henvise til samme; hvad han som erfaren Skolemand anfører imod Stoffens Anvendelse i Skolerne, S. 302 — 306, er, saavidt jeg kan skønne, stærke og grundige Sandheder, foredragne med Lune og Vittighed. Han seer Sagen i det Væsentlige fra samme Synspunkt, som jeg, og det fornøier mig til de øvrige Autoriteter endnu at kunne tilføie denne. Havde Rummet tilladt det, vilde jeg troet, at en Oversættelse deraf ikke paa dette Sted havde været upassende.

Torff. Tillæg.

- a) Nærværende er en Gienpart, som Udgiv. har været saa lykkelig at faae itide, af et Document, der be fandtes i den Smithske Manuskriptsamling hos Hr. Justitsraad Schavenius, og maa skee var det eneste Exemplar, der var tilbage af disse i sig selv mærkelige og under nærværende Omstændigheder dobbelt interessante Leges. Det udgior et af de utrykte Bidrag til Studentervæbningens Historie af 1653 — 59, som Udgiv. i lang Tid har samlet paa, og hvoraf han agter ved Leilighed at gjøre nærmere Brug i disse Annaler.

Studenterne her i vor Kiøbsted Kiøbenhavn opretted er, hvor efter en huer under deris Regiment udi denne Beleiringstid sig schulle rette och forholde, huilche linder Ord efter andet som følger:

Caput primum.

Deres Straf, som forsømme Preces och Guds ords hörelse; item dem som suære og bande.

1. At Gud maa boe iblandt sit Folk, och i sonderlighed nu udi denne Beleiring och haitrengende Nød vere tilstede hos den orden, som bor vere et Lius for andre, er høyligen fornøden, at enhuer Studiosus inderlig frygter, ærer og dyrker Gud, och hannem om Hielp paafalder.
2. Hvo som forsømmer Preces eller Bedestunden, aften eller morgen, gifue for huer Gang 4 β., men for huer Predickens Forsømmelse 8 β. uden loflig Undskyldning kand erkiendes, eller de, som icke hafue Vagt, høre Predicken udi Byen.
3. Befindes nogen, medens Predicken eller Preces forrettis, at dricke eller doble, straffis. huer Gang for 24 β. mulct, men en Officerer dobbelt; hvo som icke strax udgifuer multen, straffis med Academiens Fængsel, paa Vand och Brød.

4. De som bande och svære letferdeligen til Guds Fortørnelse, schildre en time for huer Gang, men de som saadant iche vilde corrigere, noteris som der udi Fremtiden iche bør nogen hærderlig Bestilling at betiene.

Caput IIIdum.

Deris Straf som absentere, och iche indstiller sig under Studenternes Regimente.

1. Enhuer Studiosus, ingen undtagen, schal lade sit Navn schrifue under et vist Compagnie och derunder sig stille, och ingen vere permitteret at vagere under Compagnierne med Volunters Navn, men alle at vere lige Tour undergifne, eftersom Hans R. Maysts Mandat ingen exciperer.
2. Huo sig enten gandske absentere, heller och lade sig leie af Borgerne eller andre, och paa deris Poster findis, schulle angribis efter Ro. Mandat, heller at straffis med Relegation.

Caput IIIItium.

Deris Straf, som forsømme Vagt og Schildren.

1. Ingen maa under høy Straf forsømme sin Vagt, men schal sig udi rette tide paa Vagten indstille, naar det hannem tilfalder.

2. Hvo som bortgaar om Morgenens, førend reveil er slagen, enten de ere paa Posten eller i reserve, gifue til Straff 12 sk. eller schildre 2 Timer.
3. Hvo som absenterer fra sin Vagt en hel Nat, sættes udi Academiens Fængsel udi 2 Dage och Nætter, og spises med Vand og Brød.
4. Hvo som Vagt hafuer paa Posten och derfra gaar om Morgenens uden Forlof, førend hans tiid er at afløses, schal schildre 3 Timer, naar hannem Vagten igien tilfalder; lige Straf skulle de och vere undergifne, som absentere sig fra Vagten om eftermiddagen.
5. Hvo som forsemmer sin schildren, naar det hannem tilfalder, schal schildre dobbelt saa lunge som ordinarie; men maa Officererne ingen lade staae ofuer ordinarie Tiid paa sin schiltvagt, under 1 Mk. Straf.
6. Hvo som bortgaar fra sin schildrepost och den forlader uden Forlof, saa Plazen faar ledig, och Fienden uforvarendis der kunde indkomme, vere under Lifssstraf.
7. Hvo som befindes sofuendes eller saa drucken paa Vagt, at han sin schildren och Vagt icke kand forrette, och af Officererne fiendes udschickig dertil, straffis iligemaader med Academiens Fængsel paa Vand og Brød i 3 Dage och Nætter.

8. Forbenefnte Straf schal och forstaas om Under Officererne, som deris Wagt och Commando om schildren forsonnier.

Caput IV.

Om Commando at. parere.

Enhuer Studiosus schal giøre sin ofuer och under Officerer tilbørlig Ære och respect, och parere loyflig Commando beredvilligen; Huo det icke gibr, men er opseelig och mutvillig, straffis enten med Fængsel eller anden Paalegh; doch under dend geistlig Iurisdiction, efter Hans R. M. udgifne Mandat och Befaling, som den hem fra ald verdselig Iurisdiction separerer.

Caput V.

Om Gewehr og Münstring.

1. Enhuer schal holde sit Gewehr reent och ferdigt til ald occasion, anseendis at hand schal dermed sit-Lif forsvare. Dersom befindis noget Gewehr och dsmmis af Officererne udachtigt og brostfeldigt formedelt Eyermandens Forsømmelse, gifue derfor til Straf en half Rixdaler och ellers lade det strax forferdige.

2. Ingen maa lade eller schyde med Kugle, naar han af Officererne exerceris, under 1 Mk. Straf.
3. Saa maa och ingen schyde paa Munsterplazen eller udi Marcheringen uden Officerernes Til- ladelse, eller bøde derfor 1 Mk. til Mult.
4. Haa som vil affchyde sin Musquet eller Vasse, som er scharpt med Kugle, schal giøre det ofuer Brostverchit ud ad Marchen och iche ind i Byen; huo det gior bøde for huer Gang 24 ß., og ellers lide schade om han nogen gior.
5. Huo som schyder, imidlertid Preces eller Predichen forrettis, bøde dißligeste 1 Mk.
6. Naar Munstring holdis, maa ingen uden Officerernis Forlof och loulig Undschyldning være borte under 24 ß Mult.
7. Huo som borttager andens Gewehr och ofuerbe- viises, at han det hafuer solt och forkommit, settis i Academiens Fængsel, och lide derfor som for offentlig tyfuerie, och aldrig mere reg- nis iblandt erlige och hederlige Studenters Tal.
8. Huo som forladder andens Gewehr, heller udi nogen Maade det forderfer, schal lade det strax igien forferdige, och om han giorde det af mutvillighed, bøde derforuden 1 Rixdaler straff; men om schade deroed scheer, da lide

och undgielde, som vedbor efter schadens Bestaffenhed, och imidlertid anholdis i Academiens Fængsel.

Caput VI.

Om Parlament och detz Straf.

Huo som anfanger Klammerie med anden med schandering eller schiendsord, settis i Arrest til Sagens Forhøring, och straffis som vedbor. Disligest enhuer, som bestyrcher Klammerien eller nogen derudi bifalder. Men drager man Degn eller bruger nogen Gewehr imod anden, straffis paa 1 Rixdaler Malt eller Academiens Fængsel paa Vand og Brod efter Sagens Leilighed. Huo som gior schade med sin Degn eller Gewehr paa andre, i Synderlighed under besat Vagt, heller inedens Preces eller Guds ords Tieniste forrettis, straffis haardeligen først med Arrest och Fængsel och siden efter Sagens Bestaffenhed, som for geistlig Iurisdiction funde erkiendis.

Caput VII.

Om Multen.

1. Munsterschriueren under huert Compagnie schal stittelig optegne enhuer, som forseer sig imod

forschrefne Article, deris Nafn Auditeuren at angifue, som schal straffis, och Multen af andre, som schal multeres, fordre och opbere. Forsommer hand det eller conniverer med nogen, da sielf at at vere lige straff undergisuen.

2. Multen schal Munsterschrisfueren enhuer under sit Compagnie opbære och ofuerlevere Regiments Secretario udi Auditeurens Meruerelse, som schal dend flittelig annotere og samble in fiscum, at dend siden fand uddelis til det Compagnies Fornødenhed, som dend falder under.
3. Munsterschrisfueren under hvert Compagnie schal flitteligen optegne dem, som forsommer deres schildren og Vagt, enten det er Dag eller Nat, half eller heel, och schulle de hver Dag paa den Tid Vagten afløsis, lefuere til Regiments Secretarium eller Auditeuren sielf en Disignation paa dem, der hafue absenteret fra deris Vagt och schildren ved Dag og datum, och forsommer Munsterschrisfuerne saadant at giøre, da vere lige straf undergisuene eller affettis med deris Bestilling.

Hvis andre Casus eller Forseelser, som kunde iblandt Studenterne foresalde, som udi forskrefne Legibus icke ere observerede eller befattede, schulle efter Auditeurens Riendelse med D. Prorectoris och Professorernes Raad och Be-

tenkning decerneris og denimis, saa derofuer
 Studenterne kunde holdis ved ordre och
 Iustitz.

Da hafue Wi bemelte Leges iidi alle de
 ris Ord, Clausuler och Puncter, som forskref
 nit staar, naadigst confirmeret og stadfest,
 .saa och hermed confirmerer och stadfæster.
 Forbydendis p. p.

Hafn. den 5 October 1658.